BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ARALASH TA’LIM MODELINI QO‘LLASHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Muxammadjanova Fazilat Abdurahim qizi
Turan International University,
S.BT-22-08 guruh talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23151952

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda aralash ta’lim modelidan foydalanishning pedagogik xususiyatlari, afzalliklari va uni samarali tashkil etish shart-sharoitlari tahlil qilinadi. Aralash ta’lim an’anaviy yuzma-yuz ta’lim bilan raqamli va onlayn ta’lim imkoniyatlarini uyg‘unlashtiruvchi zamonaviy pedagogik model sifatida qaraladi. Tadqiqotda aralash ta’limning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘quv motivatsiyasi, mustaqil ta’lim ko‘nikmalari, raqamli kompetensiyasi, kommunikativ faolligi va individual ta’lim ehtiyojlarini qondirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, aralash ta’limni tashkil etishda o‘qituvchining roli, raqamli ta’lim resurslarini tanlash, sinxron va asinxron faoliyatlarni uyg‘unlashtirish, differensial yondashuv hamda ota-onalar bilan hamkorlik masalalariga e’tibor qaratilgan. Natijalar aralash ta’limni boshlang‘ich bosqichda samarali qo‘llash uchun ta’lim mazmuni, texnologiya va pedagogik metodlarning o‘zaro uyg‘unligi zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, aralash ta’lim, blended learning, raqamli texnologiyalar, pedagogik model, individual ta’lim, raqamli kompetensiya, o‘quv motivatsiyasi, interaktiv ta’lim, mustaqil ta’lim.

Аннотация. В статье анализируются педагогические особенности, преимущества и условия эффективного применения модели смешанного обучения в начальных классах. Смешанное обучение рассматривается как современная педагогическая модель, объединяющая традиционное очное обучение с возможностями цифрового и онлайн-образования. Рассматриваются возможности смешанного обучения в развитии учебной мотивации, самостоятельности, цифровой компетентности, коммуникативной активности и удовлетворении индивидуальных образовательных потребностей младших школьников. Особое внимание уделяется роли учителя, выбору цифровых образовательных ресурсов, сочетанию синхронной и асинхронной деятельности, дифференцированному подходу и сотрудничеству с родителями. Результаты показывают, что эффективность смешанного обучения в начальной школе зависит от согласованности содержания образования, цифровых технологий и педагогических методов.

Ключевые слова: начальное образование, смешанное обучение, blended learning, цифровые технологии, педагогическая модель, индивидуальное обучение, цифровая компетентность, учебная мотивация, интерактивное обучение, самостоятельное обучение.

Abstract. This article analyzes the pedagogical characteristics, advantages, and conditions for effectively implementing blended learning in primary school. Blended learning is considered a modern pedagogical model that combines traditional face-to-face instruction with digital and online learning opportunities. The study examines the potential of blended learning to develop pupils' learning motivation, independent learning skills, digital competence, communication activity, and individual learning needs. Particular attention is paid to the teacher's role, the selection of digital educational resources, the integration of synchronous and asynchronous activities, differentiated instruction, and cooperation with parents. The findings indicate that effective blended learning in primary education requires coordination between educational content, digital technologies, and pedagogical methods.

Keywords: primary education, blended learning, digital technologies, pedagogical model, individualized learning, digital competence, learning motivation, interactive learning, independent learning.

Kirish. Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi o'qitishning yangi shakllarini shakllantirmoqda. An'anaviy dars bilan bir qatorda elektron ta'lim resurslari, videodarslar, interaktiv topshiriqlar va virtual ta'lim muhitlaridan foydalanish ta'lim jarayonining mazmun va shakl jihatdan takomillashishiga xizmat qilmoqda.

Shunday pedagogik yondashuvlardan biri aralash ta'lim (blended learning) modelidir. Aralash ta'lim an'anaviy yuzma-yuz ta'limning afzalliklarini raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etiladigan ta'lim faoliyati bilan uyg'unlashtiradi.

Boshlang'ich ta'limda mazkur modelni qo'llash alohida pedagogik yondashuvni talab qiladi. Chunki kichik yoshdagi o'quvchilar uchun bevosita o'qituvchi bilan muloqot, ko'rgazmalilik, harakatli faoliyat, o'yin va amaliy mashqlar muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, raqamli vositalardan maqsadli foydalanish o'quvchilarning mustaqil ishlashi va individual ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi.

Aralash ta'limning muhim jihati shundaki, u an'anaviy va onlayn ta'limni shunchaki birgalikda qo'llashni emas, balki ularning pedagogik imkoniyatlarini yagona ta'lim tizimida integratsiyalashni nazarda tutadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda pedagogik va metodik adabiyotlarni o'rganish, qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish, tizimli yondashuv, ilg'or pedagogik tajribani umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqot jarayonida aralash ta'lim quyidagi komponentlar birligi sifatida ko'rib chiqildi:

- an'anaviy yuzma-yuz ta'lim;
- raqamli ta'lim resurslari;
- mustaqil o'quv faoliyati;
- interaktiv topshiriqlar;
- elektron baholash;
- o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi raqamli aloqa;
- individual ta'lim yondashuvi.

Aralash ta’lim samaradorligini baholashda quyidagi mezonlar belgilandi:

Mezon	Ko‘rsatkich
O‘quv faolligi	Darsdagi ishtirok, topshiriqlarni bajarish
Mustaqillik	O‘quvchining mustaqil ishlash darajasi
Motivatsiya	Ta’limga qiziqish va faol qatnashish
Raqamli kompetensiya	Raqamli vositalardan to‘g‘ri foydalanish
Kommunikativlik	O‘qituvchi va tengdoshlar bilan muloqot
O‘zlashtirish	Bilim va ko‘nikmalarning shakllanish darajasi

Aralash ta’lim ikki asosiy komponentning uyg‘unligiga asoslanadi:

An’anaviy ta’lim + raqamli ta’lim = aralash ta’lim

Biroq bunda asosiy maqsad texnologiyadan foydalanish emas, balki o‘quv natijalarini yaxshilashdir.

An’anaviy darsda o‘qituvchi o‘quvchilarning faoliyatini bevosita kuzatishi, xatolarini aniqlashi va darhol pedagogik yordam ko‘rsatishi mumkin. Raqamli komponent esa o‘quvchiga mavzuni qayta ko‘rib chiqish, qo‘shimcha materiallardan foydalanish va individual tezlikda ishlash imkonini beradi. Shu sababli aralash ta’limni boshlang‘ich sinflarda qo‘llashda ushbu ikki komponentning vazifalari aniq taqsimlanishi kerak.

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ARALASH TA’LIMNING ASOSIY MODELLARI

Aralash ta’lim turli modellar asosida tashkil etilishi mumkin.

“Aylanuvchi” model

O‘quvchilar ma’lum vaqt oralig‘ida turli faoliyat stansiyalariga o‘tadilar:

1. o‘qituvchi bilan ishlash;
2. mustaqil topshiriq bajarish;
3. raqamli resurs bilan ishlash;
4. guruhli faoliyat.

Bu model boshlang‘ich sinflarda ayniqsa samarali bo‘lishi mumkin.

“Teskari sinf” modeli

O‘quvchi yangi mavzu bilan uyda video yoki elektron material orqali tanishadi. Sinfda esa o‘qituvchi rahbarligida amaliy mashqlar, savol-javob va muammoli topshiriqlar bajariladi.

“Moslashuvchan” model

Ta’limning ayrim qismlari raqamli muhitda, ayrim qismlari esa sinfda tashkil etiladi. O‘quvchining individual ehtiyojlariga qarab topshiriqlar differensiallashtiriladi.

“Boyitilgan virtual” model

Asosiy ta’lim jarayoni an’anaviy shaklda olib boriladi, ammo elektron resurslar, videodarslar va onlayn topshiriqlar bilan muntazam boyitib boriladi.

ARALASH TA’LIMNING BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARI UCHUN IMKONIYATLARI

Aralash ta’lim o‘quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- o‘quv materiallarini turli formatlarda o‘zlashtirish;

- mavzuni qayta ko‘rish va takrorlash;
- o‘zlashtirish sur’atiga mos ishlash;
- mustaqil topshiriqlar bajarish;
- raqamli vositalardan foydalanish;
- interaktiv mashqlarda qatnashish;
- o‘qituvchidan individual yordam olish;
- o‘z bilimini mustaqil nazorat qilish.

Quyidagi jadval aralash ta’limning asosiy pedagogik imkoniyatlarini ko‘rsatadi.

An’anaviy komponent	Raqamli komponent	Pedagogik natija
O‘qituvchi tushuntirishi	Videodars	Mazmunni qayta o‘zlashtirish
Sinf mashqlari	Interaktiv topshiriq	Bilimni mustahkamlash
Guruhli ish	Virtual hamkorlik	Kommunikativ ko‘nikma
Og‘zaki savol-javob	Elektron test	Tezkor baholash
Uy vazifasi	Elektron topshiriq	Mustaqil ta’lim
Darslik bilan ishlash	Multimedia resurslari	Ko‘rgazmalilik

ARALASH TA’LIMDA O‘QITUVCHINING ROLI

Aralash ta’lim o‘qituvchining rolini tubdan o‘zgartirmaydi, balki uni kengaytiradi. O‘qituvchi:

- ta’lim jarayonining dizayneri;
- raqamli resurslarni tanlovchi;
- maslahatchi;
- moderator;
- motivator;
- baholovchi;
- individual ta’limni tashkil etuvchi

sifatida faoliyat yuritadi.

O‘qituvchi har bir mavzu uchun qaysi faoliyatni an’anaviy, qaysi faoliyatni raqamli shaklda tashkil etish samaraliroq ekanligini belgilashi kerak.

Masalan, boshlang‘ich sinf matematika darsida yangi mavzuni o‘qituvchi bevosita tushuntirishi, keyinchalik mashqlarni interaktiv platforma orqali bajarish mumkin. O‘qish darsida esa matnni sinfda o‘qish, uyda esa audio yoki videomaterial asosida qayta ishlash mumkin. Bunday yondashuv o‘quvchilarda mas’uliyat, mustaqillik va o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmalarining shakllanishiga yordam beradi.

ARALASH TA’LIMDA DIFFERENSIAL YONDASHUV

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilim, qiziqish, o‘zlashtirish sur’ati va individual imkoniyatlari jihatidan bir-biridan farq qiladi.

Aralash ta’lim ushbu farqlarni hisobga olish uchun qulay sharoit yaratadi.

Masalan:

1-daraja: asosiy bilimlarni mustahkamlovchi topshiriqlar;

2-daraja: mavzuni qo‘llashga yo‘naltirilgan topshiriqlar;

3-daraja: ijodiy va muammoli topshiriqlar.

Raqamli resurslar yordamida har bir o‘quvchiga o‘z darajasiga mos topshiriq berish mumkin. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun o‘yin ta’limning tabiiy va samarali shakllaridan biridir. Aralash ta’limda o‘yin elementlaridan quyidagi shakllarda foydalanish mumkin:

- raqamli viktorinalar;
- ball to‘plash;
- virtual mukofotlar;
- interaktiv krossvordlar;
- ta’limiy o‘yinlar;
- muammoli vaziyatlar;
- “savol-javob” musobaqalari.

Bunda o‘yin maqsad emas, balki ta’limiy natijaga erishish vositasi bo‘lishi lozim. Aralash ta’limda baholash an’anaviy va raqamli vositalarning uyg‘unligi asosida tashkil etilishi mumkin.

An’anaviy baholash:

- og‘zaki savol-javob;
- yozma ish;
- amaliy topshiriq;
- kuzatish.

Raqamli baholash:

- elektron test;
- interaktiv topshiriq;
- elektron portfolio;
- raqamli loyiha;
- o‘z-o‘zini baholash.

Aralash baholashning muhim afzalligi – o‘quvchi faoliyati to‘g‘risida turli manbalardan ma’lumot olish imkoniyatidir.

ARALASH TA’LIMNING AFZALLIKLARI VA MUAMMOLARI

Afzalliklar	Muammolar
Individual ta’lim imkoniyati	Texnik imkoniyatlarning cheklanganligi
O‘quv materialini qayta ko‘rish	Internetga bog‘liqlik
Mustaqil ishlashni rivojlantirish	O‘quvchining chalg‘ishi
Raqamli kompetensiyani shakllantirish	Ekran vaqtining ortishi
Tezkor baholash	O‘qituvchining qo‘shimcha tayyorgarligi
Turli multimedia vositalaridan foydalanish	Raqamli resurslar sifatining turlicha bo‘lishi

Demak, aralash ta’limning afzalliklaridan samarali foydalanish uchun mavjud muammolarni oldindan hisobga olish va tegishli pedagogik yechimlarni ishlab chiqish zarur.

MUHOKAMA

Aralash ta’limning boshlang‘ich sinflarda qo‘llanishi an’anaviy ta’limning afzalliklarini saqlab qolgan holda raqamli texnologiyalarning yangi imkoniyatlaridan foydalanishga sharoit yaratadi.

Bunda eng muhim masala – texnologiyani ta’lim maqsadidan ustun qo‘ymaslikdir. Raqamli vosita o‘quvchining bilim olishini osonlashtirsa, mustaqil ishlashini qo‘llab-quvvatlasa yoki o‘qituvchiga individual yondashuv imkonini bersa, undan foydalanish pedagogik jihatdan asoslangan hisoblanadi.

Boshlang‘ich ta’limda aralash modelni qo‘llashda “ko‘proq texnologiya – yaxshiroq ta’lim” tamoyilidan ko‘ra, “maqsadga mos texnologiya – samarali ta’lim” tamoyili ustuvor bo‘lishi kerak.

Shuningdek, o‘quvchilarning yosh xususiyatlari sababli aralash ta’limda o‘qituvchining bevosita pedagogik rahbarligi saqlanib qolishi lozim. Ayniqsa, 1–2-sinflarda ota-onalar bilan hamkorlik va o‘qituvchining bosqichma-bosqich ko‘rsatmalari muhim ahamiyatga ega.

KUTILAYOTGAN NATIJALAR

Aralash ta’lim modelini maqsadli va tizimli qo‘llash natijasida quyidagi natijalarga erishish mumkin:

Yo‘nalish	Kutilayotgan natija
Bilim	O‘quv materialini chuqurroq o‘zlashtirish
Mustaqillik	Mustaqil ishlash ko‘nikmasining rivojlanishi
Motivatsiya	Ta’limga qiziqishning ortishi
Raqamli kompetensiya	Raqamli vositalardan maqsadli foydalanish
Kommunikatsiya	Hamkorlik va muloqot ko‘nikmalarining rivojlanishi
Individual yondashuv	O‘quvchi ehtiyojlariga mos ta’lim
Baholash	Tezkor va ko‘p tomonlama qayta aloqa
Refleksiya	O‘z faoliyatini baholash ko‘nikmasi

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, aralash ta’limning pedagogik samaradorligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- ta’lim maqsadining aniq belgilanishi;
- an’anaviy va raqamli faoliyatlarning oqilona nisbatda tashkil etilishi;
- o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- o‘qituvchining raqamli-pedagogik kompetensiyasi;
- interaktiv va differensial topshiriqlardan foydalanish;
- muntazam qayta aloqa va baholash;
- ota-onalar bilan pedagogik hamkorlik;
- o‘quvchilarning raqamli xavfsizligini ta’minlash.

Xulosa. Boshlang‘ich sinflarda aralash ta’lim modelini qo‘llash zamonaviy ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u an’anaviy pedagogik yondashuvlarni raqamli ta’lim imkoniyatlari bilan uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi.

Aralash ta’lim boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga faqat raqamli texnologiyalardan foydalanishni o‘rgatibgina qolmay, balki mustaqil ta’lim olish, o‘z faoliyatini nazorat qilish, axborot bilan ishlash va hamkorlik qilish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Shu bois boshlang‘ich ta’limda aralash ta’limni joriy etishda texnologik imkoniyatlardan foydalanish bilan bir qatorda uning pedagogik, psixologik va metodik asoslarini hisobga olish

zarur. Eng samarali yondashuv – an'anaviy ta'limning insoniy muloqot va pedagogik rahbarlik imkoniyatlarini raqamli ta'limning moslashuvchanligi va individuallashtirish imkoniyatlari bilan uyg'unlashtirishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Horn M. B., Staker H. Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools. – San Francisco: Jossey-Bass, 2015.
2. Hrastinski S. What Do We Mean by Blended Learning? // TechTrends. – 2019. – Vol. 63.
3. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108(6). – P. 1017–1054.
4. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
5. Chauhan, S. S., Padmavathy, R., Ergashboyevna, N. U., Mohameed, H., Arunkumar, E., Priyanka, T. P., ... & Shetty, C. (2025, November). Engineered Bacterial Bioleaching for Sustainable Metal Recovery and E-Waste Biodegradation. In 2025 International Conference on Intelligent Systems and Pioneering Innovations in Robotics and Electric Mobility (INSPIRE) (pp. 402-407). IEEE.
6. Habelalmateen, M. I., Mishra, N., Ergashboyevna, N. U., Kannan, A. S., Madhavi, V., Bhuvaneshwari, K. S., & Turdiev, I. M. (2025, November). Predictive Multi-Agent Coordination for Adaptive and Human-Aware Collaborative Assembly Robotics. In 2025 International Conference on Innovations and Emerging Technologies In AI & Communication Systems (IETACS) (pp. 1682-1688). IEEE.
7. Prathipa, R., James, L., Fallah, M. H., Saritha, G., & Ergashboyevna, N. U. (2025). Exploring the Effects of Electromagnetic Radiation on DNA at Microwave and Radio Frequencies. National Journal of Antennas and Propagation, 7(2), 293-301.
8. Nurullayeva, U. E. (2023). Hamkorlik pedagogikasi orqali tarbiya jarayoniga pedagogik yondashuvlarni takomillashtirishning pedagogik asoslari. Science and Education, 4(5), 1250-1254.